

Jubiláló szlovák iskolák

Emlékezés a 70 éves békéscsabai szlovák iskolára

A szlovák oktatás története Magyarországon a XVIII. századig nyúlik vissza. Az új lakóhelyeikre bevándorló első szlovák telepések papot és tanítót is hoztak magukkal, s rövidesen templomot építettek, iskolát alapítottak. Az egyházi iskolák a különböző társadalmi-politikai nehézségek ellenére 1948-ig, az államosításig működtek. Ezekben a kezdetben egy nyelvű szlovák iskolákban, később állami és egyházi rendelkezések következtében, szlovák nyelven már csak az olvasást, az írást, a hittant tanították. Ez utóbbi tantárgy esetükben a bibliai cseh nyelven írt egyházi irodalomra épült. 1949-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium a Szlovák Szövetséggel együtt kidolgozott program alapján egy teljes szlovák iskolarendszer kiépítését kezdte megvalósítani. Az iskolaszervező munka számos nehézségbe ütközött, így 1949-ben mindössze hat településen – *Békéscsabán, Budapesten, Nagybánhegyesen, Sátoraljaújhegyen, Szarvason és Tótkomlóson** – alapítottak szlovák iskolát. Ezeknek az oktatási intézményeknek regionális feladatot kellett ellátniuk, ezért a tótkomlósi és a nagybánhegyesi iskola kivételével, kollégiummal is rendelkeztek. Az akkor még nyelvileg homogén falvakban nem hoztak létre szlovák iskolákat. A kisebbségi oktatás nagyobb tömegeket érintő formájává Magyarországon a kevésbé hatékony nyelvoktató iskolatípus vált. 1954-58 között megkezdődött a szlovák nyelvű óvodai nevelés is. A szlovák iskolarendszer kialakításának folyamatában történelmi jelentőségű volt, hogy 1949-ben beindult a középfokú képzés a budapesti Szlovák Tanítóképzőben és a békéscsabai gimnáziumban, valamint a Budapesti Pedagógiai Főiskolán szlovák tanszék alakult. 1961-ben egy miniszteri rendelet hatására azonban a magyarországi szlovák iskolák kétnyelvű szlovák-magyar iskolákká váltak. Több kutató és politikus ezt az időpontot tartja az asszimiláció felgyorsulása kezdeti évének.

A *békéscsabai Szlovák Gimnázium, Általános iskola, Óvoda és Kollégium* a város egyik legjelentősebb, legrégebbi hagyományokkal rendelkező nemzetiségi intézménye, ebben az évben ünnepli fennállásának hetvenedik évfordulóját. Eredményes és sokoldalú tevékenységének köszönhetően nemcsak a város,

hanem a magyarországi szlovákok egyik meghatározó, a kultúráközvetítés területén országos jelentőségű oktatási intézménye.

A békéscsabai szlovák iskola

A szlovák oktatás története azonban Békéscsabán is a XVIII. századi bevándorlásig nyúlik vissza. A településen az első evangélikus iskolát, sárból és veszszöből, már a város újratelepítésének évében, 1718-ban felépítették a szlovákok, az első katolikus iskolát pedig 1756-ban alapították.

Az 1961/62-es tanévben az addig egy nyelvű békéscsabai szlovák iskolát kétnyelvű oktatási intézménnyé alakították át, ahol a humán tantárgyakat szlovákul, a természettudományi tantárgyakat magyar nyelven tanítják mind a mai napig. A hatályos pedagógiai program alapján az iskolában kétnyelvű nemzetiségi oktatás folyik. A tantárgyak felét tanítják és tanulják szlovák nyelven. 2005-től az intézmény fenntartója az Országos Szlovák Önkormányzat.

Az intézmény megalapításától kezdve a szlovák nyelv elsajátítása mellett a nemzetiségi kultúra és a hagyományok ápolására, fejlesztésére is kiemelt figyelmet fordít. Egyebek mellett szlovák színjátszó, néptánc, népi díszítőművész szakköröket, mandolin- és citerazenekart működtettek/működtetnek.

Az iskolában 1989 óta folyamatosan dolgoznak vendégtanárok. Az intézmény kiadóként is jelentős, az iskola évkönyvei mellett több kiadványt is megjelentetett (például *Haan* Lajos szlovák nyelvű Békéscsaba monográfiáját. Az iskola tanárai alapították meg a *Slovenčinár* (Szlováktanár) pedagógiai-módszertani folyóiratot. Ez napjainkig az egyetlen Szlovákia határain kívül megjelenő szlovák nyelvű szakmai folyóirat, ami mára nemzetközivé, dél-alföldivé vált. Az iskola pedagógusai voltak kezdeményezői az Országos Szlovák Önkormányzat mellett békéscsabai székhellyel működő Szlovák Óvodai (később Pedagógiai) Módszertani Központ létrehozásának, mely országos hatáskörű intézmény és eredményesen szolgálja a nemzetiségi oktató-nevelő munkát. A középiskolai tanulást

* Ezek az iskolák, a nagybánhegyesi kivételével, máig működnek, így szintén 2019-ben ünneplik fennállásuk hetvenedik évfordulóját.

ösztöndíjjal segítő *Nadácia pre nadaných* (A tehetségekért) alapítvány létrehozásának ötlete szintén a pedagógiai közösségben született.

A békéscsabai Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium többcélú intézmény. Az óvoda 1979-es indulása, az iskola és a kollégium összevonása után alakult ki az a szervezeti keret, amely ma is működik. Az intézmény összetettsége miatt nagyfokú szervezetségre és a munkatársak együttműködésére épül. Egy ilyen bonyolult, a magyar köznevelés számos intézménytípusát ötvöző nevelési-oktatási egység, megfelelő pedagógiai-szakmai kommunikációval, módszertannal nagyon sok pozitívumot nyújt úgy a gyermekek, mint a pedagógusok és a szülők számára. Ez a szervezeti forma kiváló lehetőséget biztosít a nemzetiségi pedagógia hatékony megvalósításához.

A békéscsabai intézmény hangsúlyos nemzetiségi programot valósít meg, ezt kommunikálja a szűkebb belső és tágabb társadalmi környezete felé. Nevelési programjának középpontjában a szlovák identitás megtartása, a szlovák nyelv ápolása és a szlovák hagyományok megőrzése áll. A családi légkörű, gyermekközpontú pedagógiát megvalósító, kétnyelvű szlovák nemzetiségi programmal működő óvoda és iskola Békéscsaba népszerű intézményévé vált.

Az óvoda a jelentkezők nagy száma miatt, a 2016/2017. tanévtől negyedik csoporttal bővült, és a lehetséges legnagyobb létszámmal működik, száz gyermek látogatja. A növekvő gyermeklétszám az általános iskolára is jellemző. Az alsó tagozaton túlnyomórészt hazai, kétnyelvű pedagógusok tanítanak, a felsőn azonban egynyelvű szlovák vendégtanárok segítik a hatékony nyelvszajátítást és a kéttannyelvű oktatást. A gimnázium tanulói jellemzően a békési megyeszékhely általános iskoláiból kerülnek ki, az utóbbi években sajnos a szarvasi és a tótkomlói testvérintézményekből kevesebb diák érkezik. A békéscsabai Szlovák Gimnázium a hozzáadott pedagógiai érték szerint az országos rangsorban igen előkelő helyen található. Az érettségizettek átlagosan hetven százaléka egyetemeken, főiskolákon folytatja tanulmányait. A szlovák állam ösztöndíjjal támogatja a tanulók szlovákiai továbbtanulását. A sikeres felvételi vizsga után a diákok jelentős része választja a felsőfokú továbbtanulásnak ezt a formáját, és az anyaországban szerez diplomát. A Szlovákiában továbbtanulók a bölcsészettudományi,

pedagógiai karok mellett, nemzetközi tanulmányok, turisztikai és állatorvosi szakirányt választottak. A pedagógiai karokon végzettek magyarországi, főként a békéscsabai intézményben helyezkednek el.

Az iskolában folyó értékmegőrző és értékteremtő munkát a tanórán kívüli foglalkozások gazdag választéka segíti. A nemzetiségi tartalmak mellett a délutáni időkeretben népdaléneklés, szlovák nyelvű színjátszó kör, citera, furulya, robotika és gitárszakkör szerepel a kínálatban, valamint ECDL vizsgára történő felkészítés zajlik. Az általános és középiskolás tanulók tanév közben és az iskolai szünetekben a szlovák állam támogatásával erdei iskolákban, sport és kulturális jellegű nyelvi táborozásokban igen nagy számban vesznek részt. A diákoknak Szlovákiában lehetőségük adódik élő nyelvi környezetben kamatoztatni nyelvtudásukat, s módjuk van a modern szóincs elsajátítására, az ország kulturális és természeti szépségeinek, különböző tájegységeinek megismerésére is.

Az intézmény a 90-es évektől cselekvő részese a dél-alföldi szlovákok nemzetközi együttműködésének. Évente más-más országban, a horvátországi, romániai és a vajdasági, szerbiai szlovák nemzetiségi intézményekkel közösen tanártalálkozókat, konferenciákat, diákversenyeket rendeznek. A dél-alföldi szlovákok határokon átívelő együttműködésének fenntartásában, a kapcsolatok erősítésében a békéscsabai iskola a rendezvények lebonyolítójaként, szervezőjeként vállal kezdeményező szerepet.

Az intézmény nevelőtestülete magasan képzett pedagógusokból áll: a kollégák 56%-a egyetemi végzettségű, több mint 90%-a beszéli a szlovák nyelvet. A pedagógusok közül többen részt vállalnak a szlovák nemzetiségi oktatásban használatos tankönyvek fordításában, illetve megírásában.

A nevelőtestület igényeinek megfelelően – a szlovákiai vendégtanárokra építve – a munkatársak (a pedagógusok mellett az intézmény technikai személyzetét: az iskolatitkárt, a portást és a takarítónőket is beleértve) belső szlovák nyelvtanfolyamokon rendszeresen fejlesztik szlovák nyelvkészségüket. A 2018/2019-es tanévtől kezdődően heti négy alkalommal már a szülők számára is lehetőség van arra, hogy nyelvtudásuknak megfelelő foglalkozásokon vegyenek részt. Több mint ötvenen éltek ezzel a lehetőséggel. Az idei ősztől ezek a nyelvi képzések bármely békéscsabai számára nyitottak lesznek.

Az intézmény fő küldetése – a szlovák-magyar, illetve a szlovák-szlovák kapcsolatok erősítésére építve – a jövőben is az értékteremtés és az értékek megőrzése marad.

Visszatekintés

Uhrin Erzsébet

A diák: Szerettem a szlovák általános iskolába és gimnáziumba járni. Az iskolai szünetek valahogy mindig hosszúnak bizonyultak, alig vártam, hogy ismét találkozzak diáktársaimmal. Jó közösség voltunk, sok iskolai és iskolán kívüli programot szerveztünk közösen. Tudták rólunk a városban, és büszkéek voltunk rá, hogy mi vagyunk „a Szlovákok”. Segítettünk egymásnak, amiben csak tudtunk, együtt készültünk például az érettségire. Azóta is figyelemmel kísérjük egymás életét. Együtt örülünk, és a gondokban, fájdalmakban is osztozunk. Az osztálytalálkozóinkat is rendszeresen megtartjuk az egyik osztálytársunk szarvasi nyaralójában. Általában a párunk is részt vett ezeken, de a gyerekek, unokák is mindig szívesen látott vendégek voltak. Tavaly volt a negyvenötödik osztálytalálkozó. Sajnos már négyen nincsenek közöttünk. Sok mindent köszönhetek a volt iskolámnak. Máig tartó barátságokat, értékes emberi kapcsolatokat. Tanárainknak a tudást, a műveltséget és művészetek szeretetét. Azt, hogy kialakították bennem a megismerés és folyamatos tanulás iránti igényt, hogy felkeltették bennünk az érdeklődést a nemzetiségünk és származásunk iránt.

A tanár: Pályakezdő tanárként nagy izgalommal léptem át volt iskolám küszöbét. Hamarosan kiderült azonban, hogy félelmem alaptalan. Volt tanáraim, de a fiatalabb kollégák is (akik közül többekkel barátságot kötöttünk) befogadtak, és ha szükségem volt rá, készségesen segítettek. Rögtön osztályfőnök lettem, érdekes feladatokat kaptam. Sok szép élményt örzök ebből az időszakból, ahogy gondolom, a tanítványaim is. Jól esik rájuk visszaemlékezni az osztálytalálkozókon. Hálás vagyok, hogy engem is mindig meghívnak, annak ellenére, hogy két év múlva elmentem, hagytam magam egy másik munkahelyre elcsábítani. Nehéz döntés volt, de nem tudtam ellenállni az új kihívásnak. „Hütlenségem” ellenére mind a mai napig tanárnak tartom magam. Bárhol is dolgoztam, az oktató-nevelő munka valamilyen módon mindig része volt az életemnek, s ezt az erős kötődést az iskolában töltött időnek köszönhetem. Megtanultam azt, milyen nagy felelősség pe-

dagógusnak lenni. Megtapasztaltam, hogy a diákok mennyire igénylik az odafigyelést, szeretetet. Hogy nemcsak tanítani kell őket, hanem sokat beszélgetni és velük lenni. A kis létszámú szlovák iskolában ez megvalósítható, ezért is olyan családiasak az oktatási intézményeink. Abban az időben még kötelező volt a családlátogatás. Nagyon hasznosnak tartottam ezeket a gyerekek (és a társadalom) jobb megismerése szempontjából. Büszke vagyok volt tanítványaimra, örülök, hogy szépen megállják a helyüket az életben. A békéscsabai szlovák iskolának köszönöm a feledhetetlen és a munkatapasztalat szempontjából igen értékes első munkahelyet.

Az igazgató: 1987-1992 között voltam az iskola igazgatója. Nagy kihívás és nehéz feladat volt a rendszerváltozás éveiben harmincegynéhány évesen egy összetett oktatási intézmény vezetőjének lenni. Azokban az években még komoly hatásköre volt a tantestületnek, például vétőjoga az igazgató megválasztásában, s több más kérdésben. A vezető is számos döntési jogkörrel rendelkezett. Nagy felelősség volt, de mi, vezetőtársaimmal, munkatársaimmal együtt élveztük és szerettük ezt a szabadságot. Együttműködve a szülőkkel és diákokkal (akiknek szintén érdemi beleszólási joguk volt az iskola életébe) sok mindent megvalósítottunk. Átdolgoztuk a szlovák nyelv oktatása tantervét: az iskola tanárai komplex programot munkáltak ki, mely a nyelvtanítás minőségi javítását, a szlovák nyelv kommunikatív szerepének megerősítését szolgálta. Célunk elérése érdekében új módszertant vezettünk be, a szlováktanárok tankönyvet írtak, audiovizuális oktatócsomagot dolgoztak ki. Kollégáink önerőből nyelvi laboratóriumot építettek. A program kiegészítéseként évente szlovákiai nyelvi táborba utaztak tanulóink. Megváltoztattuk az óratervet. A gimnázium első két évfolyamában a diákok nyelvtudásához alkalmazkodva előbb a szlovák nyelvet tanítottuk, s csak azután a történelmet, földrajzot szlovák nyelven és a szlovák irodalmat. A szlovákot jól beszélő tanulók számára az általános iskolában szlovák nyelven tanítottuk csoportbontásban a fizikát és biológiát. Új tantárgyakat (nemzetiségtörténetet, informatikát, angolt, németet) vezettünk be... Szép és emlékeztető évek voltak, a közös alkotás, a közös értékteremtés esztendei.

A szülő: Amikor a lányom iskolaköteles lett, nem gondolkodtam egyáltalán, hogy melyik iskolába írassam. Természetes volt, hogy a Szlovákba megy. Elsősorban azért, mert tudtam, hogy jó iskola, hogy gyermekközpontú, hogy rengeteg élményben lesz része. Így is lett. Magánórak nélkül szerzett három

diplomát. Ma is tartja a kapcsolatot volt iskolatársai-
val, szívesen találkozik tanáiraival. Magas színvona-
lon megtanult angolul, szlovákul. Ismeri a szlovák
nemzetiség történelmét, kultúráját, hagyományait,
Szlovákiát. Iskolaválasztási szempontjaim között
az is szerepelt, hogy az ott töltött évek segítsenek a
szlovák nyelv és kultúra átörökítésében, melyben a
mi családunk is gyengének bizonyult egyedül. És
valóban segített, amiért nagyon hálás vagyok.

A külső munkatárs: Későbbi munkahelyeimen is
kapcsolatban maradtam az intézménnyel. Bármit
kértem, mindig lehetett számítani az iskola vezetői-
re, tanáira és tanulóira. Ezt is köszönöm a Szlovák
Iskolának, életem egyik legmeghatározóbb intézmé-
nyének.

Pecsenya Edit

A diák: Falusi iskolából kerültem a megyeszékhelyre,
a Szlovák Gimnáziumba. Nyelvi nehézségeim nem
voltak, hiszen családban a szlovákul beszéltünk.
Az általános iskolában csodálatos tanárim voltak,
akik nagyon sokat tettek a faluközösségért, az ott élő
emberekért. Amit ma vallok a tehetséggondozásról,
azt tőlük tanultam. A békéscsabai gimnáziumban
hasonlóan befogadó, emberközpontú légkör vár.
Szigorú, de humánus emberek, rengeteg ösztönzés,
mozi, színház, országjárás tette feledhetetlenné az
itt töltött időt. A gimnáziumi éveimre tehető annak
a felismerése, hogy az az örökség, amelyet a csalá-
domban kaptam és az iskola közvetített felém, az ha-
talmatlan érték, amellyel nekem is kezdenem kell vala-
mit. Ez a felismerés határozta meg a pályaválasztá-
somat, és határozza meg a mai napig az életemet a
hivatásom gyakorlásában.

A tanár: Az egyetem után alma materem tanár-
ként hívtak vissza. Boldogan vállaltam. Volt tanára-
im szeretettel fogadtak. Lehetőséget kaptam alkotni,
megvalósítani az elképzeléseimet. Egy inspiráló, fe-
lelősségteljes, remek közösség tagja lettem, ahol jó
lenni és jó dolgozni.

Az igazgató: A volt tanárim támogatásával vállal-
koztam erre a feladatra. Vezetőnek lenni tanulási fo-
lyamat: az ember először is önmagával kell, hogy tisztá-
ban legyen, a képességeivel és a korlátaival. Szívós-
ság, elhivatottság és mérhetetlen alázat, az emberek
szeretete és tisztelete is kell hozzá. Nemzetiségi isko-
lát vezetni nagyon összetett feladat, jókora felelősség.
A békéscsabai iskola nevelőtestülete igazi közösség,
sok elképzelésünket sikerült együttesen megvalósí-
tanunk. Szerencsésnek érzem magam, hogy igazga-
tóként ennek a fejlődésnek részese lehetek.

A szülő: Szülőként az intézményt egy kicsit szub-
jektívebb szempontból is megismertem. Jó tapasztal-
atokat szereztem. Gyermekeimnek ugyanolyan
meghatározó élmény volt intézményünkbe járni,
mint egykor nekem. Pályaválasztását is ez döntötte
el. Szlovák állami ösztöndíjasként viszi tovább a csa-
ládi örökséget.

Pecsenya Edit – Uhrin Erzsébet

Tények és adatok az iskola történetéből

1945-1949 – Békéscsabán ebben az időben elméletileg
létezett szlovák tanítási nyelvű állami gimnázium is,
mely azonban a gyakorlatban nem működött. A „Val-
lás és Közoktatási Minisztérium által papíron fenntar-
tott iskola” volt, de „tanulók hiányában nem műkö-
dött”, önálló épülete nem volt.

1946.szeptember – Békéscsabán megalakult a Magyar
Állami Szlovák Tannyelvű Általános Iskola. 1947-ben a
tanulók létszáma 538 fő volt.

1948. december 1. – A Csehszlovákiába történt áttele-
pülések, a szlovák-magyar lakosságcsere (1946–1948)
következményeként az iskola a tanulók hiányában
megszűnt.

1949. február 7. – Megkezdődött, illetve folytatódott a ta-
nítás a diákotthonnal is rendelkező szlovák általános
iskolában.

1949. szeptember 1. – Megnyílt a szlovák gimnázium első
osztálya

1949 – Megalakultak a szlovák kollégiumok, önálló igaz-
gatás alatt, a fiúk és lányok részére külön épületben.

1960. október 15. – A Megyei Művelődési Osztály egyesí-
tette az általános iskolát és a gimnáziumot.

1961 – Egy miniszteri rendelet hatására az addig szlovák
egynyelvű oktatási intézmény kétnyelvű szlovák-ma-
gyar iskolává vált.

1962. február 18. – Átadták az új 200 fős diákotthont,
melybe szlovákul nem tudó magyar középiskolásokat
is elhelyeztek.

1979/1980 – Iskolaelőkészítő csoport indult.

1985/1986 – Megkezdte működését az óvoda.

1981 – Közös igazgatás alá vonták az iskolát és kollégi-
umot.

1983 – A régi épület egyéves felújítása után az iskolát
átköltöztették a város szélén álló, tornaterem nélküli,
kollégium épületébe.

1995. október – Tizenhárom évnyi várakozás után átad-
ták a tornatermet, melyet az iskola a szomszédban
lévő magyar iskolával közösen használ.

1998 – A városi szlovák önkormányzat „Csabai Szlováko-
kért” kitüntetéssel ismerte el az intézmény munkáját.

2005. július 1. – Az Országos Szlovák Önkormányzat át-
vette az intézmény fenntartói feladatait.

2009 – Az Országos Szlovák Önkormányzat „Nemzetisé-
günkért” kitüntetést Békés Megye Képviselőtestülete
pedig Elismerő Oklevelet adományozott az iskolának.

2009-2015 – A TÁMOP I. és II. projektek keretében – az
intézmény gondozásában és irányításával – kilenc-
venhat taneszköz készült el a magyarországi szlovák
iskolák számára (tankönyvek, munkafüzetek, digitális
tananyagok, CD-hanganyagok, tankönyvfordítások).

2014 – Befejeződött az intézmény teljes felújítása mint-
egy 550 millió forint értékben.

2016 – Megkezdte működését a negyedik óvodai csoport.

2017 – Az iskola az Oktatási Hivatal Bázisintézménye lett.